

Vergi Sistemimizde İhbar ve İhbar İkramiyesinin Yeri

Hazırlayanlar
Ahmet Oğuz DEMİR
Vergi Denetmeni
Levent BAKIR
Vergi Denetmen Yardımcısı

I. GİRİŞ

Toplumu meydana getiren bireylerin suç olduğunu bildikleri fiiller karşısındaki duyarlılıkları ve tepkileri farklıdır. Kimi birey tanık olduğu "suçu" resmi kurumlara haber vermeyi seçerken, kimi birey tanıklığını gizleme yolunu seçmektedir. Resmi kurumlara haber vermeye yönelen bireyler (muhabir) çoğu kez ne şekilde hareket edeceklerini ve bu davranışlarının tam olarak ne sonuç doğuracağını bilmemektedir. Diğer bir anlatımla ihbar müessesesine ilişkin yasal düzenlemelerden habersizdirler.

Anayasanın "Dilekçe hakkı" başlıklı 74. maddesinde; "Vatandaşlar, kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında, yetkili makamlara ve TBMM'ne yazı ile başvurma hakkına sahiptir. Kendileriyle ilgili başvuruların sonucu, dilekçe sahiplerine yazı ile bildirilir. Bu hakkın kullanılma biçimi kanunla düzenlenir." hükmü yer alır.

Anayasanın bu hükmü ile çıkarılan 3071 sayılı "Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun" ile vatandaşların birbirleriyle ve kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında TBMM ve yetkili makamlara yazı ile başvuruda bulunma haklarını ne şekilde kullanabilecekleri belirtilmiştir.

Bu yazıda, dilekçe hakkının kul-

lanılması, ihbar ikramiyesi, ihbara dayalı vergi incelemesi ve Maliye Bakanlığının bu konudaki uygulamaları birlikte ele alınarak bir sonuca ulaşılabacaktır.

II- Dilekçe Hakkının Kullanılması

3071 sayılı kanunun 4. maddesine göre, dilekçelerde dilekçe sahibinin adı, soyadı ve imzası ile iş veya ikametgah adresinin bulunması gerekmektedir. Aynı Kanunun 6. maddesine göre ise;

- Belli bir konuyu ihtiva etmeyen,
- Yargı mercilerinin görevine giren konularla ilgili olan,
- 4. maddede belirtilen şartların herhangi birini taşımayan,

dilekçelerin incelenmeyeceği belirtilmiştir. Ancak, bu şekilde yapılan ihbar ve şikayet konulu dilekçelerde inandırıcı mahiyette, olayla ilgili yeterli bilgi ve belgeler eklenmiş ise, işlem yapıp yapılmaması dilekçeyi inceleyen idari makamın takdirine bırakılmıştır. (Başbakanlığın 1992/9 sayılı genelgesi)

Başvuruların sonucu veya yapılmakta olan işlem hakkında dilekçe sahiplerine en geç iki ay içinde cevap verileceği 7. maddede hükme bağlanmıştır.

III- İhbarın Yapılışı

Vergi incelemelerine yönelik vergi kayıp ve kaçığının önlenmesine ilişkin ihbarların ne şekilde işleme tabi tutulacağı, Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğünün 1990/1 seri nolu İhbarlar İç Genelgesinde belirtilmiştir. Buna göre;

- İhbarın yazılı olarak yapılması gerekir. Sözlü olarak yapılan ihbarlar ihbarın yapıldığı ilgililerce tutanağa geçirilerek muhbire imzalatıldıktan sonra işleme konur.

- Adı, soyadı, imzası ile iş veya ikametgah adresi bulunmayan veya yanlış isim ve adres bulunan ihbar ve şikayet konusu dilekçeler işleme konulmayacaktır. Ancak bu tarzda yapılan ihbar veya şikayet konusu dilekçelere, inandırıcı mahiyette, olayla ilgili yeterli bilgi ve belgeler eklenmiş ise herhangi bir işlem yapıp yapmama hususu, bu dilekçelerin gönderildiği makamının takdirinde olacaktır.

- Muhbirin ismi kesinlikle gizli tutulacak ve hiçbir şekilde açıklanmayacaktır.

- Yazılı ihbar veya şikayeti doğrudan veya üst makamların havalesi ile olan makamlar öncelikle muhbirin hüviyetini ve dilekçe verip vermediğini, Vergi Usul Kanunu'nun 135. maddesinde belirtilen incelemeye yetkililer aracılığıyla tespit ettireceklerdir. Yapılan inceleme sonucunda dilekçedeki adresin yanlış yazıldığı veya ihbar ve şikayetin hayali isimle yapıldığı anlaşıldığı takdirde dilekçe incelemeye konu edilmeyecektir.

- Gerçek dışı ihbar ve şikayette bulundukları tespit edilenler hakkında, resmi makamları asılsız ihbarla meşgul ve yanlış yola sevk etmeleri nedeniyle yasal işlem yapılacaktır. Asılsız ihbarda bulunan muhbirlerle, Türk Ceza Kanunu'nun 283 ve 285. nci maddelerine göre hapis cezası verilebilir. Vergi Usul Kanunu'nun 142. maddesinin son fıkrasına göre, ihbar üzerine yapılan aramada ihbar sabit olmazsa nezdinde arama yapılan kimse, muhbir adının bildirilmesini isteyebilir. Asılsız ihbar muhatabı mükellefler, muhbir aleyhine Türk Ceza Kanunu'na göre dava açabilirler. Aynı zamanda Borçlar Kanunu'nun 41 inci maddesine göre tazminat davası da açabilirler.

IV- İhbara Dayalı Vergi İncelemesi ve İhbar İkramesi

Maliye Bakanlığının İhbarlar İç Genelgesinde ve 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun'da belirtilen şartları taşımayan ihbar ve şikayet dilekçeleri, denetim elemanlarının denetim gücünün boş yere harcanmasını ve idari makamların gereksiz yere meşgul edilmelerini önlemek için inceleme konusu yapılmayacaktır. Ancak, gereken şekil şartlarını taşımayan ihbarın somut olay ve delillerle desteklenmesi durumunda gerçek bir ihbar olduğu düşüncesi oluşması halinde vergi incelemesine başlanılmalıdır.

Vergi incelemesine konu edilen ihbar ve şikayetlerde yukarıda belirtilen gerekli şartları taşıması halinde muhbirlerle ihbar ikramiyesi ödenebilmektedir.

Muhbirlerle ödenen ihbar ikramiyesi 1905 sayılı "Menkul ve Gayrimenkul Emval ile Bunların İntifa Haklarının ve Daimi Vergilerin Mektumlarını Haber Verenlere Verilecek İkramiyelere Dair Kanun" çerçevesinde hüküm altına alınmıştır. Bu Kanun'un 6. maddesine göre ihbar ikramiyesi ödenmektedir. Buna göre;

"Bina, arazi ve arsalardan tahrir harici kalanlar ile kazanç, hayvanlar, vevaset ve intikal, muamele, dahili istihlak ve damga gibi daimi vergilerden yanlış beyanname vermek, çift defter tutmak veya sair suretlerle ketmedilmiş olanları haber verenlere tahakkuk edecek vergi ve misil cezaları mecmuu üzerinden aşağıdaki nispetler dahilinde ikramiye verilir;

500 liraya kadar	%15
5000 liraya kadar, 500 liradan yukarı olan kısım için	%30
15.000 liraya kadar, 5000 liradan yukarı olan kısım için	%20
15.000 liradan yukarı olan kısım için	%10

Bu nispetlere göre hesap olunacak ikramiyenin üçte biri verginin kati surette tahakkukunda ve üçte ikisi verginin tahsili akabinde verilir.

Muhbirleri mevcut olup da tahakkuk muamelesi henüz intaş edilmemiş olan bu kabil mektumların muhbirlerine dahi iş bu maddenin hükümlerine göre ikramiye verilir.

Bilimum mal memurları ile tahrir ve tahmin hizmetleri mensuplarına ve tahakkuk muamelesinde vazifeleri olanlara ikramiye verilmez"

Bu Kanun çerçevesinde ihbar ikramiyesi ihbarda bulunan kişiye ödenecektir.

İhbara dayalı vergi incelemesinde, bu Kanun'a dayanılarak çıkarılan Genelge'de aşağıdaki hususlar belirtilmiştir.

a) İnceleme Elemanı Açısından Yapılması Gerekenler

İhbar, Maliye Bakanlığı'na, Denetim Birimlerine, Defterdarlıklara, Vergi Daireleri ve Mal Müdürlüklerine yapılabilir. Vergi ile ilgili diğer resmi kurumlara yapılan ihbarlar vergi idarelerine bildirilir. İhbara dayalı vergi incelemesinde ihbar tutanağı veya ihbar mektubu inelemin dayanağını teşkil eder. İnceleme elemanı gerekirse muhbirle görüşerek ek bilgi ve delil isteyebilir.

İnceleme elemanı yapılan ihbarın doğrultusunda ihbarı değerlendirerek incelemeye ağırlık vermelidir. İhbarın gerçekliği araştırılmalıdır. İnceleme sonucunda bulunan matrah farkı ile ihbarla doğrudan bağlantılı olan matrah farkının ayrı olarak değerlendirilmesi gerekir. Böylece ihbar ikramiyesine konu olacak matrah farkı bulunur.

İnceleme elemanının, vergi inceleme raporuyla birlikte ikramiyeye esas teşkil edecek matrah farkının gösterildiği bir raporu düzenlemesi gerekir. Bu raporda muhbire ikramiye ödenip ödenmeyeceği, ödenecekse matrah farkı ile muhbirin belirttiği ihbar konusu ile illiyet bağı, ödenmeyecekse nedenleri belirtilecektir.

b) Muhbirde Aranacak Şartlar

Muhbir kendini gizlememelidir. İhbarı yapan şahıs tarafından vergi in-

celemesine başlanılmadan veya inceleme sırasında gerek görüldüğü takdirde inceleme elemanı ile görüşülerek, istenilen bilgilerin verilmesi gerekir.

İsimsiz ihbarlarda muhbirin vergi incelemesi bitmeden ortaya çıkması gerekir. İnceleme sona erdikten sonra isimsiz ihbara sahip çıkanlara ihbar ikramiyesi ödenmez.

Muhbirin, vergi incelemesi bitmeden ihbarından vazgeçmemesi gerekir.

İhbarı yapan kişinin vergi kaçacağı olayının içinde bulunup bulunmamasının bir önemi yoktur. Bir mükellefin vergi kaçırdığını öğrenen ve delilleriyle bu olayı haber veren muhbire ikramiye ödemesi diğer şartların varlığı durumunda yapılabilir.

İhbara dayalı vergi incelemesinde ihbar ikramiyesi bazı kişilere gerekli şekil şartları var olması durumunda bile ödenmez. 1905 sayılı Kanunun 6'ncı maddesinde; tüm Maliye memurları ile takdir komisyonu üyeleri ve tahakkuk işleminde görevli olan memurlara ihbar ikramiyesi verilmeyeceği belirtilmiştir.

Muhbirin, somut olay ve delillere dayandırarak ihbarda bulunması gerekir. Somut olay ve delillere dayanmayan ihbarlara ikramiye ödenmesi söz konusu değildir.

V. SONUÇ

Maliye Bakanlığına çok sayıda ihbar ve şikayet dilekçeleri verilmektedir. 1.1.1999 - 31.12.1999 tarihleri arasında Maliye Bakanlığına 1460 ihbar yapılmıştır. Bu ihbarlardan 940'ı Valiliklere, 4'ü Hesap Uzmanları Kuruluna, 30'u Gelirler Kontrolörlerine gönderilmiştir. 351'i kesin hıfz edilmiştir. 78'i ilgili serviste, 57'si halen ilgili servislerde işlemde bulunmaktadır. 1905 sayılı Kanun uyarınca 1.1.1999-31.12.1999 tarihleri arasında 22 kişiye toplam 9.366.755.000 TL. ihbar ikramiyesi ödenmiştir.¹

Bu ihbar ve şikayet dilekçelerinin bir çoğunda şekil şartlarında eksiklikler bulunmaktadır. Aynı zamanda somut olay ve delillerden uzak ihbar dilekçeleri verilmektedir. İhbar ikramiyesi müessesesi gerektiği şekilde vatandaşlarımızca bilinmemekte ve bu yüzden yeteri kadar uygulama alanı bulmamaktadır. Şekil şartlarını içermeyen, somut olay ve delillere dayanmayan ihbarlar hem idari makamları gereksiz yere meşgul etmekte hem de dürüst mükelleflerin vergi bilincini kırmaktadır.

Ülkemizde kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınmasında ve mükellefler

arasında rekabet eşitliğinin sağlanmasında ihbar ikramiyesi müessesesinin vatandaşlarımızca bilinçli olarak kullanıldığı takdirde faydalı olacağı kanaatindeyiz.

DİPNOT

(1) Gelirler Genel Müdürlüğü, Faaliyet Raporu, www.gelirler.gov.tr

Konuyla İlgili Mevzuat

- 1- T.C. Anayasası
2. 3071 sy. Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun
3. Başbakanlığın 1992/9 Sayılı Genelgesi
4. Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğünün 1990/1 seri Nolu İhbarlar İç Genelgesi
5. 1905 sayılı Kanun